

Το ασφαλιστικό: Επίλογος
του Κώστα Σημίτη

Το ασφαλιστικό νομοσχέδιο ψηφίστηκε από τη Βουλή. Δεκαπέντε μέρες απερχίες και έντονη κοινωνική αντιπαράθεση συνόδευσαν την ψήφισή του. Το αποτέλεσμα της κυβερνητικής πρωτοβουλίας: Ο πόντος των άνακίδων, το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης παραμένει σταθερά στη θέση του για να προκαλέσει νέες πρωτοβουλίες και νέες αναταραχές.

Τι χαρακτηρίζει το σύστημα μέχρι την κυβερνητική πρόταση; Τα εκατοντάδες Ταμεία, οι διαφοροποιήσεις -άλλοι πληρώνουν εισφορές και άλλοι όχι, άλλοι εισπράττουν κοινωνικούς πόρους και άλλοι όχι- η προνομιακή μεταχείριση ορισμένων κοινωνικών ομάδων, κοντολοχίες η αναρχία, αλλά και η αναγκαιότητα παρέμβασης. Το προϊσχύον καθεστώς δεν ήταν πλέον βιώσιμο.

Τι χαρακτηρίζει το σύστημα σήμερα; Και πάλι η αναρχία και το αδειέξοδο.

Η ελληνική κοινωνία μέσα στη δεκαετία που διανύουμε πρέπει να βρει απαντήσεις σε δύο προκλήσεις:

-Στο δημογραφικό, που συνεπάγεται την μεγάλη αύξηση απαιτήσεων στο σύστημα συντάξεων, αλλά και στο σύστημα υγείας. Η μεγάλη χήραση του ελληνικού πληθυσμού αρχίζει τη δεκαετία του 90 και επιδεινώνεται το 2000.

-Στην ανοικοδόμηση ενός σύγχρονου Κράτους Πρόνοιας. Οι διαρθρωτικές αλλαγές που προωθούνται στον οικονομικό τομέα καθιστούν επιτακτική την ανάγκη ενός κοινωνικού δικτύου ασφάλειας. Οι αντικειμενικές ανάγκες για ένα τέτοιο σύστημα θα αυξηθούν με την αύξηση της "διαρθρωτικής ανεργίας", συνέπεια της αναδιάρθρωσης της παραγωγής. Οι νεότεροι εργαζόμενοι, οι ηλικιωμένοι, αλλά και οι γυναίκες θα βρύνουν όλο και πιο δύσκολα εργασία που θα ανταποκρίνεται στις ικανότητές τους. Ταυτόχρονα λόγω της προοδευτικής ανεπάρκειας των παραδοσιακών κοινωνικών συστημάτων στήριξης, που βασίζονται στην αλληλεγγύη της οικογένειας και κατ'επέκταση στην ύπαρξη πολλών μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων, περισσότεροι άνθρωποι θα σπρώχνονται προς την κοινωνική περιθωριοποίηση. Το σύστημα ιδιωτικής ασφάλισης θα είναι γι'αυτούς απρόσιτη δυνατότητα.

Οι προκλήσεις αυτές απαιτούν μια συνολική νέα θεώρηση του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης. Ένα νέο Σύστημα. Η κυβερνητική λύση οδήγησε στην αναπαλαίωση του ισχύοντος συστήματος.

Η κυβερνητική λύση έχει τρεις πλευρές:

1. Την παράταση του χρόνου ζωής του ισχύοντος συστήματος των δεκάδων Ταμείων και των εκατοντάδων ρυθμίσεων. Ο εισπρακτικός χαρακτήρας του νόμου είχε στόχο την αναζωογόνηση της πολυδιάσπασης της κοινωνικής ασφάλισης μέσω της εξεύρεσης ιδίων πόρων για τα ταμεία σε βάρος της συστηματικής αντιμετώπισης των οικονομικών προβλημάτων. Η κυβέρνηση θα επιθυμούσε την επιστροφή στην κατάσταση της δεκαετίας του 60 και του 70, όταν η κοινωνική αλληλεγγύη περιοριζόταν στα όρια κάθε επαγγελματικής ομάδας.

2. Τη μείωση μέχρι εκμηδενισμού του κοινωνικού ρόλου της ασφάλισης, χωρίς όμως να σχεδιαστεί κάποια αντικατάσταση των κοινωνικών λειτουργιών που καταργούνται. Το "νέο" σύστημα καταργεί, για παράδειγμα, την κατώτατη σύνταξη, αλλά ακόμη και την αλληλεγγύη των κλάσεων, που ήταν βασικό χαρακτηριστικό του συστήματος του ΙΚΑ από την έναρξη της λειτουργίας του. Με αλληλεγγύη των κλάσεων εννοούμε την ευνοϊκότερη μεταχείριση των εργαζομένων με χαμηλότερο εισόδημα σε σχέση με εκείνους με υψηλότερο εισόδημα. Όσο ανεβαίνει το εισόδημα, τόσο κατεβαίνει το ποσοστό αναπλήρωσης του μισθού σε περίπτωση συνταξιοδότησης, ώστε να μπορέσουν και οι χαμηλόμισθοι να έχουν ικανοποιητική σύνταξη. Αυτό διαφοροποιεί την κοινωνική από την ιδιωτική ασφάλιση που είναι καθαρά ανταποδοτική.

3. Τη μερική διατήρηση ειδικών ρυθμίσεων όπως αυτές για τους κοινωνικούς πόρους, με στόχο τις πελατειακές εξαρτήσεις και την πολιτική στήριξη της κυβέρνησης από κοινωνικές ομάδες σε βάρος της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Η κυβερνητική λύση αγνοεί σκόπιμα ότι οι δυσλειτουργίες του ισχύοντος κλαδικού συστήματος ευθύνονται για τη σημερινή κατάσταση του ασφαλιστικού συστήματος. Το ισχύον σύστημα κατάφερε να φτάσει στο χείλος του χρεμού χωρίς την ύπαρξη σοβαρού δημογραφικού προβλήματος. Πώς το ίδιο σύστημα θα αντιμετωπίσει το πρόσθετο βάρος του δημογραφικού των επόμενων δύο δεκαετιών;

Χρειάζεται ένα νέο σύστημα που να κατοχυρώνει την κοινωνική δικαιοσύνη.

Η αντιμετώπιση του δημογραφικού απαιτεί ενιαίο προγραμματισμό και την αξιοποίηση όλων των πόρων και δυνατοτήτων της κοινωνίας μας, δημόσιων και ιδιωτικών. Απαιτείται ένα σύστημα που να ορίζει σαφώς τους ρόλους της κοινωνικής πρόνοιας, της κοινωνικής ασφάλισης, αλλά και της ιδιωτικής ασφάλισης έτσι ώστε να λειτουργούν συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά.

Ένα τέτοιο σύστημα ευρέως δοκιμασμένο σε πολλές αναπτυγμένες χώρες, όπως και παράδειγμα στη Μεγάλη Βρετανία είναι το σύστημα συντάξεων τριών επιπέδων, το σύστημα των "τριών στυλοβατών της ασφάλισης". Ο κάθε πολίτης είναι ασφαλισμένος στο ενιαίο σύστημα και δικαιούται σύνταξη από τρεις πηγές:

Πρώτο, μια ενιαία, "εθνική" σύνταξη, χρηματοδοτούμενη από το κράτος. Η σύνταξη αυτή θα δίδεται με τη συμπλήρωση του 65ου έτους και θα κυμαίνεται ανάλογα με τις αντικειμενικές κοινωνικές ανάγκες του συνταξιοδοτούμενου. Έτσι η κρατική κοινωνική παρέμβαση θα επικεντρώνεται εκεί όπου υπάρχει πραγματική κοινωνική ανάγκη και θα αποφεύχεται η χρησιμοποίηση κρατικών πόρων για τη συνταξιοδότηση κάτω του ενιαίου ορίου ηλικίας και η είσπραξη πολλαπλών συντάξεων από το ίδιο πρόσωπο.

Δεύτερο, μια σύνταξη αναλογική του εισοδήματος, χρηματοδοτούμενη

από εισφορές. Ο φορέας που θα δίνει τη σύνταξη μπορεί να προκύψει από βαθμιαία μετεξέλιξη του ΙΚΑ και των άλλων Ταμείων. Το όριο ηλικίας μπορεί να αρχίσει από τα σημερινά επίπεδα, αυξανόμενο σταδιακά ως την εξομάλισή του με το όριο για την εθνική σύνταξη. Η αναλογική σύνταξη θα προσφέρει ενιαίο ποσοστό αναπλήρωσης του μισθού στο 65ο έτος. Αν η συνταξιοδότηση γίνεται νωρίτερα, το ποσοστό αναπλήρωσης θα είναι μικρότερο αναλογικά. Το αναλογικό σύστημα συντάξεων θα αποτελέσει και την κύρια πηγή αντιμετώπισης του δημογραφικού προβλήματος, αφού θα διοχετεύονται οι εισφορές όλων των κλάδων με ενιαίο τρόπο στην αντιμετώπιση των αυξημένων αναγκών.

Τρίτο, μια "κλαδική" σύνταξη που θα χορηγείται από φορείς που θα προσομοιάζουν με τα σημερινά επικουρικά ή κλαδικά ταμεία, αλλά τα οποία θα μπορούν να διαμορφώσουν σχήματα που κρίνονται από τα ίδια αναγκαία (ως και με τη συνεργασία της ιδιωτικής ασφάλισης). Έτσι κλάδοι εργαζομένων θα μπορούν να συμφωνούν με τους εργοδότες τους ακόμη και τη συνέχιση των ισχυόντων προϋποθέσεων συνταξιοδότησης, ορίων ηλικίας κλπ. Το κόστος της συμφωνίας αυτής, στο μέτρο που δεν θα καλύπτεται από τα άλλα δύο κρατικά επίπεδα, θα καλύπτεται από το κλαδικό ταμείο. Αν συμφωνηθεί, για παράδειγμα, συνταξιοδότηση στο 63 έτος, το κλαδικό ταμείο θα καλύπτει τη σύνταξη από το 63 έως το 65 έτος, που θα αρχίσει να καταβάλλεται η σύνταξη του ενιαίου συστήματος.

Το τρίτο επίπεδο συντάξεων θα επωμιστεί το κύριο βάρος της μεταβατικής περιόδου στα τελικά επίπεδα αναπλήρωσης και όρια ηλικίας που θα προκύψουν. Θα είναι προϊόν διαπραγματεύσεως μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Για να διευκολυνθεί η μεταβατική περίοδος δυνατό να προβλεφθεί και κρατική στήριξη του κλαδικού συστήματος για ένα αυστηρά προκαθορισμένο διάστημα. Σημειώνεται ότι η κεντρική ιδέα της τρίτης βαθμίδας συντάξεων, που είναι αφενός η συμμετοχή σε ένα κεντρικό σύστημα συντάξεων και αφετέρου η κλαδική χρηματοδότηση των αποκλίσεων απ' αυτό, δεν είναι άγνωστη στην Ελλάδα, αφού εφαρμόζεται στα συστήματα συντάξεων της Εμπορικής Τράπεζας και της Τράπεζας Πίσταως.

Το σύστημα των τριών βαθμίδων έχει την ευελιξία να αντιμετωπίσει τις δημογραφικές εξελίξεις και να υποβοηθήσει τις διαρθρωτικές αλλαγές, που χρειάζονται, με λιγότερους κλυδωνισμούς.

Η Ν.Δ. πιστεύει ότι η προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας στις διεθνείς εξελίξεις είναι δυνατή μόνο και μόνο αν, διατηρώνοντας τα σημερινά συστήματα οργάνωσης της κοινωνίας μας, αυξήσουμε τις εισπράξεις και περιορίσουμε τις δαπάνες. Τα προβλήματα του τόπου δεν είναι προβλήματα κόστους, αλλά ανεπάρκειας συστημάτων κοινωνικής οργάνωσης. Γι' αυτό χρειάζεται να δημιουργήσουμε νέους θεσμούς, νέες δομές, να εκσυγχρονίσουμε.